

Cum să îl descriu pe Dumnezeu și să cred în El - 1700 de ani de la Niceea (325)

Contextul conciliului

Contextul istoric politic

284-305 Diocletian - împărat

285 Dioclețian îl pune Maximian, colegul său general, din Iliria, să fie Caesar

293, 1 Martie, prima Tetrarchie: Diocletian (Augustus în est) și Maximian (Augustus în vest) – Augusti, Galerius (Cezar în est) și Constantius, tatăl lui Constantin (Cezar în vest) - Caesari

303 Marea Persecuție (Constantius foarte neutru)

305, 1 May, Diocletian și Maximian se retrag; Galerius (est) and Constantius (vest) devin Augusti

306, 25 Iulie, Constantius moare la York; Constantin, care era Caesar, este proclamat Augustus (vest), moștenind titlul de la tatăl său. Constantin domnește ca Augustus de vest, între 306-337. Maxentius, aristocrat păgân, se proclamă și el Augustus în vest (Africa de nord și Italia) și domnește până în 312, când este învins de Constantin. Din 324 Augustin este unicul Augustus Imperator.

307 Căsătoria lui Constantin cu Fausta, fiica lui Maximian

308, 11 Nov. Întâlnire între Diocletian, Maximian and Galerius la Carnuntum; Licinius pus Augustus (est). Licinius domnește ca Augustus de est între 308-324, când este învins.

310 Moare Maximian.

310-313 Maximinus Daia devine Caesar în est, sub Licinius, și persecută creștinii foarte violent. A dorit reînțoarcerea păgânismului. Având ambiții de promovare, este învins de Licinius în 313.

311 Galerius dă un „edict de tolerare limitată” a creștinilor, dar moare în curând, în chinuri, ceea ce creștinii vor interpreta ca pedeapsă divină (11 Mai). Licinius îl sprijină, dar va deveni curând, din nou dușman al creștinilor.

312, 28 Oct. Bătălia de la Podul Milvian, între Constantin și Maxentius, uzurpatorul din vest. Convertirea lui Constantin la vederea unui semn cu mesaj ceresc - „în acest semn vei învinge” (ori o cruce luminoasă, ori semnul chi-ro).

313, (?) Feb. Întâlnire între Constantin și Licinius la Milan; căsătoria lui Licinius cu Constantia, sora-vitregă a lui Constantin.

313 Edictul din Milan. Constantin și Licinius acordă toleranță creștinilor, dar curând, Licinus reîncepe persecuția în est, ceea ce reaprinde conflictul cu Constantin. Licinius este ambivalent față de creștini. Avea o viziune a unui monoteism general, bazat pe creștinism și neoplatonism. La palatul său imperial din Nicomedia, ținea strânse legături cu filozofii neoplatoniști din Apatene. Prin contrast, Constantin este constant pozitiv față de creștinism.

314 Conciliul din Arles, Franța, organizat de Constantin ca să se rezolve problema ereziei lui Donatus și să se pună o dată comună pentru Paște în întreg imperiul. Primul conciliu pe care îl organizează și la care participă un împărat roman.

324 Licinius este învins de Constantin la Cibalae. Constantin devine singur împărat al imperiului roman. În 325 Constantin cel Mare convoacă la Niceea conciliul episcopilor creștini ca să rezolve problema ereziei lui Arius.

Influența neoplatonismului

(Prezentare preluată din Natalia-Maria Mezei, „Neoplatonismul – curent filosofic”, Journal XGEN, No. 2, 2023 <http://www.opacj.org>)

În mod tradițional, prin neoplatonism se înțelege mișcarea filosofică de limbă greacă, care se întinde, cronologic, începând cu prima jumătate a secolului al doilea, până în anul 529, perioada de sfârșit a antichității.

Centrală în gândirea neoplatonică este problema principiului prim, un concept aflat dincolo de gândire și chiar de orice posibilitate de a deveni obiect al acesteia. Neoplatonismul aduce o schimbare radicală a paradigmei filozofice anterioare, abandonând dualismul în favoarea unei viziuni triadice a realității, împărțind-o în **Unu** (principiul prim), **Intelect** (ființa unitară) și **Suflet** (gubernând universul plural).

Neoplatonismul gândește lumea ca o lume guvernată de sens, care depinde de o esență anterioară, inteligibilă.

Problema fundamentală pe care o ridică neoplatonismul este aceea că, pentru a putea gândi ceva până la capăt, la un moment dat ne confruntăm cu ceea ce nu mai poate fi gândit, cunoscut și nici măcar numit. Cu toate acestea, nu ne putem lipsi de acest ceva inaccesibil, deoarece, în absența lui, nimic altceva nu poate fi gândit și nu poate exista. Acest ceva neoplatonicii îl numesc principiul prim. Există o dublă relație între ceea ce gândim și ceea ce nu mai poate fi gândit: în sens ascendent, gândirea ajunge să descopere necesitatea unui principiu inexprimabil; în sens descendent, inexprimabilul este singurul care poate genera întreaga structură a realității, dându-i raționalitate, dându-i o ordine proprie și, astfel, un sens.

Prin acest fel de abordare, neoplatonicii operează o schimbare radicală a paradigmei de gândire; viziunea lor despre lume se așează pe alte fundamente decât filozofia tradițională. Până la

neoplatonici, filozofia se sprijinea pe o paradigmă duală a realității, în sensul că aceasta era împărțită în două niveluri distincte ca valoare: pe de o parte realitatea plurală, schimbătoare, supusă nașterii și pieirii, iar pe de altă parte ființa veritabilă, ne corporală care se instituie într-un model anterior al întregii realități sensibile, fiecărui lucru corespunzându-i un model ne-schimbător: ideile sau formele inteligibile.

Alături de distincția dintre realitatea sensibilă (perceptibilă prin simțuri) și cea inteligibilă (perceptibilă prin rațiune), gândirea filozofică neoplatonică adaugă o altă distincție, mai fundamentală, anume aceea dintre pluralitatea lucrurilor (atât a celor sensibile cât și a celor inteligibile) și o unitate anterioară, unitatea trebuie căutată înaintea ființei inteligibile, ca o unitate în sine ce va fi reprezentată de principiul prim, **Unu**, pornind de la care neoplatonicii vor gândi atât ființa inteligibilă, cât și lucrurile sensibile. Prin acest mod de a gândi, neoplatonicii încep meditația lor asupra lumii dintr-un punct de vedere radical nou: „ei nu mai caută doar ființa primă, inteligibilă, stabilă, care constituie și susține întregul univers sensibil, ci vor căuta ceea ce dă stabilitate acestei ființe prime: anume principiul prim, **unu**”¹.

Așadar, față de paradigma duală a filozofiei anterioare, neoplatonismul propune o paradigmă triadică: realitatea este împărțită în trei niveluri sau ipostaze principiale: unul (care este principiul prim, absolut unitar), intelectul (care este ființa unitară, dar conține deja pluralitatea formelor) și sufletul (care guvernează universul plural).

În altă prezentare, în neoplatonism triada divină era formată din concepte sau valori existențiale, personalizate sau nu, sau văzute ca „divine”: **esse, vivere, intelligere** sau clasate ca „esențe divine” (ex., Tatăl) și „forme divine” (ex., Fiul). Există o diferență de calitate, statut sau substanță între aceste trei.

Mai târziu, Augustin din Hippo va imagina o triadă diferită ca model pentru Treime, și anume **memoria, inteligența și voința** (alesă astfel deoarece toate fac parte din aceeași substanță sau activitate a gândirii, transmițând identitatea naturii și a substanței).

În ceea ce privește triada divină, Marius Gaius Victorinus lucrează cu un model mai apropiat de Augustin (dar îl precede pe Augustin), mai degrabă decât cu cel pur neoplatonic. El folosește mai degrabă modelul - **gândire (Tatăl), voință (Fiul, voluntas Dei) și coerență sau inteligență (Duhul, nous, mintea, revelația, energia conectivă)** și încearcă, de asemenea, să salveze identitatea și continuitatea substanței divine (gândirea) în această imagistică.

Contextul istoric religios

Persecuțiile din secolul 2-3 fuseseră multe și aspre. Proprietățile erau confiscate, erau obligați să jertfească împăratului, viața le era amenințată.

Desigur, în acest context a apărut și mai bine subliniată importanța mărturisirii credinței. În cine crezi? Cine este Dumnezeu? Cine este Hristos, mântuitorul? Episcopii care țineau bine mărturia, în ciuda persecuției, a torturilor și a amenințărilor erau numiți „episcopi confesori”. Ei sunt amintiți cu acest nume la Niceea. Au existat și episcopi detractori.

Așadar, mărturisirea credinței în Dumnezeu era esențială. Acum însă a apărut și problema conținutului mărturiei. Textele biblice erau cunoscute de toți și citate corect, la literă. Dar cum anume trebuia înțeles conținutul lor? La ce se refereau ele, de fapt?

În Alexandria, sub influența gândirii lui Origene, se discuta definirea trinității divine, a divinității lui Hristos și a Duhului Sfânt. Limbajul iohanin al filiației divine (Isus, Fiul lui Dumnezeu), limbajul Logos-ului, Cuvântul divin, limbajul Înțelepciunii divine (Prov. 8), și limbajul chipului și imaginii divine despre Dumnezeu (Evrei. 1.1-2), erau intens discutate.

Origene le lăsase conceptul de generare veșnică, eternă, a Fiului de către Tatăl, ideea metamorfozei și progresului existențial al Fiului (față de care erau obiectii), ideea sufletului uman care progresează (o idee împrumutată și transformată din neoplatonism). Ei doreau să sublinieze unitatea de ființă și substanță a persoanelor din Sfânta Treime, unitatea treimică a lui Dumnezeu și esența mântuirii omului și a universului. Printre cei foarte activi în acest demers teologic era episcopul Alexandru – al Alexandriei și secretarul său, preotul Athanasius, Hosius, bishop in Cordova etc.

Pe de cealaltă parte, exista și o școală teologică minimalistă, care încerca să evite limbajul speculativ și inovațiile lingvistice. Episcopii din această școală încercau să folosească literalist textele Scripturii. Aceștia se aflau fie în nordul Africii, fie în nordul Siriei, în Antiochia, în Cezareea, și chiar în Italia. Ei subliniau că Dumnezeu este unul, că este spirit și că este nevăzut, că este neschimbabil, că nu poate fi reprezentat prin niciun fel de imagine, și că nu își comunică nimănui esența ființei sale divine și eterne, „substanța” ființei sale.

De asemenea, arătau că despre Isus sunt multe texte care arată că este născut, că este născut „azi”, că este singurul născut, primul născut, că s-a născut din nimic, că este primul născut sau creat în tot ce există în univers etc.

De asemenea, ei voiau să sublinieze că Isus, spre deosebire de Tatăl, se poate schimba (modifica) în ființa lui, poate progresa, și că El este un exemplu bun de ascultare de Tată, de unire cu Tatăl în voință, care este răsplătită maxim de Dumnezeu Tatăl. De fapt, ajungeau să ridice întrebări și cu privire la legătura cu Tatăl și nașterea lui Isus din Dumnezeu Tatăl, precum și cu privire la întrupare.

Ei susțineau că Logos-ul divin, cel dintâi creat în toată creația, s-a întrupat iar identitatea sa spirituală i-a ținut loc de suflet uman, care a primit trup de carne. Printre cei care au dezvoltat aceste doctrine erau prezbiterul Arius, din Libia, episcopii Secundus și Theonas, tot din Libia, iar vederile lor erau simpatizate, până la un punct, de Eusebius din Caesarea și de Eusebius din Nicomedia, din Siria, unde influența neoplatonistă era de asemenea, remarcabilă. Eusthatius din Antiochia era Arianist și cei trei părinți capadocieni scriu împotriva hristologiei lui. La fel și Eudoxius din Constantinopolis și Eunomius. Și Ulfilas sau Wulfilas, episcopul goților de la Dunăre. Prin comentariile și explicațiile lor, aceștia voiau să salveze unicitatea și transcendența lui Dumnezeu, precum și realitatea și eficiența mântuitoare a întrupării lui Hristos.

Așadar, cum îl descriem pe Dumnezeu, pe Fiul, pe Duhul Sfânt? Cum credem în Dumnezeu și în jertfa lui Hristos pentru mântuirea noastră?

Criza și problema

Episcopul Alexandru al Alexandriei a convocat o întâlnire pentru explicarea exegetică a Înțelepciunii din Prov. 8, în 318 sau 322. El primise vești ca Arius, unul din prezbiterii din domeniul său, avea o exegeză defectuoasă. Alexandria se îndrepta spre o perioadă de autoritate maximă (monarhică) a episcopului asupra preoților din episcopat.

Arius este un gânditor reducăionist. El absolutizează termenii fără să înțeleagă caracterul dinamic, relativ, ajustabil al cuvintelor într-o comunicare. Absolutizează termenii fără să acorde atenție conceptului.

El voia să salveze monoteismul pur, existența suverană, transcendentă a lui Dumnezeu.

Unitatea, indivizibilitatea, transcendența lui Dumnezeu, persoana și imaginea (reprezentarea lui Dumnezeu).

Divinitatea (natură, imutabilitate, spiritualitate, caracter nevăzut – nu poate nimeni să îl vadă...)

El voia și să salveze lucrarea de mediere a lui Hristos și semi-divinitatea lui Hristos (anterioară nașterii, mai prejos de Tatăl, dar asumat de Tatăl și adoptat ca Fiul divin /semidivin).

Limbajul

Absolutizează verbul și ratează conceptul. Erezia literalismului fără orizont teologic. Literalism extrem unit cu un fel de apofaticism – nu știm despre Tatăl și Fiul, iar dacă știm de la Fiul, atunci Fiul nu îl reprezintă total pe Tatăl, pentru că Tatăl este transcendent, scapă cunoașterii (o oarecare asemănare cu Karl Barth, *die Ganze Andere...*) El și afirmă și neagă numele biblice ale lui Isus (Logos - dabar, Sofia - hochma, Imagine – reflecție...) și îl consideră pe Fiul ca pe o creație, ființă creată, creatură, sub-divină, poate sem-divină, iar atunci divină prin adopție și precunoaștere și predestinare divină (un fel de pre-calvinism aplicat lui Hristos)...

Conform lui Hanson Hanson, “Arianism” este o mișcare largă ce subliniază „the mediating incarnation of a subordinate son as a response to the problem of suffering and divine transcendence. The separation of the essence of the Father and the Son was necessary in order to affirm the reality of the suffering of the Son.” Separarea Tatălui de Fiul, este necesară salvific, pentru că Fiul suferă – Tatăl nu suferă, Fiul moare – Tatăl nu moare, Fiul este om – Tatăl este transcendent.

Rowan Williams, arată apofaticismul extrem al lui Arius, care încearcă să apere transcendența lui Dumnezeu, faptul că Dumnezeu Tatăl este deasupra gândirii noastre. Doctrina celor două voințe, a unității voinței divine și hristice, în creație și revelație. Discrepanțele între experiența

și știința Fiului comparate cu ale Tatălui, duc cu necesitate intelectuală la separarea celor doi ca entități...

Arius nu a încercat să îl declaseze pe Fiul, ci să îl salveze pe Tatăl și atributele sale.

Rowan Williams, Arianism is 'the archetypal Christian deviation'. Deviația / eroarea creștină arhetipică / tipică / standard. Eroarea clasică a teologiei literaliste, incapabile de realizarea concepției de ansamblu, care nu vede pădurea privind la copaci, care interpretează literalist defectuoas și reduționist.

Desigur, se pune problema spiritualității, a prezenței sau lipsei călăuzirii divine.

Arius acuză pe Niceeni că îi forțează să folosească termeni din afara Scripturii... Cum este **homoousios**...

As to the East, though it had been divided after the Antioch synod [of AD 341] and differed openly on the Nicene view, I think that in truth most people agreed about it and concurred in the Son's being from the Father's substance, **ousia**, but for argument's sake some disputed the term **homoousios**, consubstantial.

(Haugaard, *Twice Heretic*)

Briefly stated, in the modern pantheon of 'Arians', one has

(1) '**homoi-ousians**' (such as Basil of Ancyra), who argued, as did Arius, that God and Christ were homoi-ousios, of a similar substance rather than homo-ousios, of the same substance, as the Nicenes argued;

(2) '**homoians**' (such as Valens of Mursa, Ursacius of Belgrade, Germinius of Sirmium, Acacius of Caesarea, and Eudoxius of Constantinople), later called 'Eudoxians', who believed that the father and son were similar in nature, but eschewed using the controversial -ousios terminology,

(3) '**anomoians**' (such as Eunomius of Cyzicus and Aëtius of Antioch), later generically dubbed Eunomians, who argued that God and Christ were anomoios, of different substances.

Mai erau și alte grupări atinse de învățătura lui Arius: Photinians, Apollinarians, Macedonians or Pneumatomachi, Sabellians, and Marcellians.

sarkothenta, ouk enanthropesan – doar a luat carne / trup, nu s-a făcut om...

ton christon apsynchon aneilephenai soma, Hristos și-a asumat trup, dar fără suflet...

In *Oratione*, III, 26 Athanasius prezintă vederile lui Arius. Richard reține 4 teze principale ale lui Arius:

- I. Fiul nu este născut din Tatăl, prin natura sa și nu îi este *homoios kat' ousian*.
- II. Fiul nu este Puterea proprie Tatălui. Il n'est pas la Puissance propre du Pere.
- III. Fiul lui este Înțelepciunea proprie a Tatălui. Il n'est pas la Sagesse propre du Pere.
- IV. Fiul nu este Logos-ul propriu Tatălui. Este o creatură / creație. Il n'est pas le propre Verbe du Pere. C'est une creature. Vezi teoria celor doi Logos / dabar, sau two words, și a celor două Înțelepciuni sofia / hochma, una absolută, divină, a Tatălui, una creată, sub-divină, a Fiului.

It occurs in Athanasius, *De Decretis Nicaene Synodi* 16, but rather oddly was omitted by Bardy from his attempted collection of fragments. After a reference to the followers of Eusebius, Athanasius says that the Arian party find their last resource, ... in a question put by Arius, ... roughly, 'God speaks many words; which of these do we say is the Son and only-begotten Word of the Father?'

Athanasius retorts that God utters only one Word; to use more would be a sign of weakness. This of course is a mere debating point, since he himself is quite prepared to describe God using a plurality of words; ...

Ca să probeze cele de sus (subordonarea lui Hristos față de Dumnezeu Tatăl) Arius folosește patru tipuri de texte:

- 1-texts which mention gifts received by Jesus Christ from the Father;
  - 2-texts which describe Jesus as troubled in spirit;
  - 3-texts which state the growth of Jesus and depict him seeking information from others;
  - 4-texts which demonstrate his ignorance of the day of judgment, his abandonment on the cross, his acquisition of glory, and his prayers to the Father.
- (Twice a heretic, 254)

Harnack wrote that arianism consists of „two entirely disparate parts.” re: Christology. Hristologia lui Arius.

1. One is the **cosmological necessity of the Logos to mediate** between the inexpressible remote Deity and the world.
2. The second, he calls an **Adoptionism in which Christ gradually becomes God** and develops "in moral unity of feeling with God, progresses and attains his perfection by divine grace."

Arius accentuează efortul moral al lui Isus, precum și limitările sale existențiale. Conform lui Arius Isus nu își cunoștea exact natura, viitorul, potențialul, etc. He wrote that the Son does not even know his own substance exactly: "**alla kai autos ho uios ten heautou ousian ouk oide.**"²⁵

Când Isus a luat trup / carne în trupul Marie, se afla în situația unei ființe umane simple, care începe de la zero în drumul pentru mântuire și virtute. Dar... **The Son is united to the Father by**

will. In discussing the text, "I and the Father are one" (John 10:30), Arius concludes that the union of the Son with the Father is one of will.²⁷

Așadar, bunătatea lui Isus, performanța lui stă în libera sa alegere, free choice, nu în natura sa. Arius vede că utilizarea autodeterminării libere (autexousia) a furnizat fundamentul moral pentru care Tatăl îi acordă glorie în avans.

Arius also addressed the definition of God as invisible (**aoratos**) to all things that were made through the Son and to the Son. Yet, the invisible may be seen by the Son, by the decision of God to reveal himself: "by that power by which God is able to see, each according to his measure, the Son endures - rabdă (**hypomenei**) to see the Father, as is allowed." These terse phrases seem to evoke a "seeing" of the invisible as part of a relational and spiritual process.

Origen and Eusebius had noted that God saw not the physical being, but saw spiritually, that is, the inward person or soul; Origen in fact claimed that Jesus taught us to see how God sees, that is, to the heart.⁸¹ *Affirming the unique power of divine will, this passage conveys that the Son, however unique in direct begetting or relation, may see the invisible God in the same spiritual way that all may one day achieve.*

Eusebius in Caesarea and Athanasius in Alexandria had responded to Porphyry's work on images by making a similar contrast, and asserting that the only true image of God was not material, but the soul of a human being.⁸⁴

Arius

R. Lyman (Cambridge Companion): Arius was an unwary intellectual, who relied too much on philosophical categories, but was caught out by his bishop Alexander, and defeated theologically and spiritually by the tenacious Athanasius.¹

R. Williams, Arius argued, in the words of Rowan Williams, such an "obstinate, consistent, and radical agnosticism"... such an idiosyncratic or academic Christianity created a lasting furor with outside episcopal and imperial intervention and local popular support... (vezi Licinius și școala de neoplatonism de la Nicomedia...)

Arius was an important church and a popular preacher with a reputation for asceticism. Eusebius' pen-portrait²⁷ is worth reproducing:

Foarte înalt în statură, cu figură tristă – prefăcut ca un șarpe viclean, foarte capabil să înșele orice inimă naivă prin înfățișarea sa inteligent prezentată. Mereu se îmbrăca într-o mantie scurtă (hēmiphorion) și o tunică fără mâneci (kolobion); vorbea blând iar oamenii spuneau că este convingător și binevoitor.

Tunica fără mâneci aduce aminte de tunica exōmis purtată de filozofi și ascetici. Iudeul Philo din Alexandria menționează că preoți egipteni terapeuți erau îmbrăcați așa. Prin haine Arius se prezenta ca un învățător al mântuirii, un guru profund și separat de cele lumești.

Soluții

Formularea crezului. Condamnarea lui Arius. Constantin a ordonat exilul lui Arius și distrugerea cărților. Nu se știe dacă au fost distruse cărțile, totuși. Arius moare în 337 în Constantinopol, la toaleta publică, poate otrăvit. Se născuse prin 260-270...

Crezul de la Niceea, Conciliul de la Niceea

Sursa: Wikipedia

Evaluare tradițională:

The original Nicene Creed was first adopted at the [First Council of Nicaea](#) in 325. According to the traditional view, forwarded by the [Council of Chalcedon](#) of 451, the Creed was amended in 381 by the [First Council of Constantinople](#) as "consonant to the holy and great Synod of Nice. However, many scholars comment on these ancient Councils, saying "there is a failure of evidence" for this position since no one between the years of 381–451 thought of it in this light. Further, a creed "almost identical in form" was used as early as 374 by [St. Epiphanius of Salamis](#). Nonetheless, the amended form is presently referred to as the Nicene Creed or the **Niceno-Constantinopolitan Creed**.

Evaluări recente:

[J.N.D. Kelly](#), who stands among historians as an authority on creedal statements, disagrees with the assessment above. He argues that since the First Council of Constantinople was not considered [ecumenical](#) until the Council of Chalcedon in 451, the absence of documentation during this period does not logically necessitate rejecting the amended creed as an expansion of the original Nicene Creed of 325.

Nicene Christianity regards [Jesus](#) as [divine and "begotten of the Father"](#). Various conflicting [theological](#) views existed before the fourth century, and these disagreements would eventually spur the ecumenical councils to develop the Nicene Creed. Various non-Nicene beliefs have emerged and re-emerged since the fourth century, all of which are considered [heresies](#) by adherents of Nicene Christianity.

In the liturgical churches of [Western Christianity](#), the Nicene Creed is in use alongside the less widespread [Apostles' Creed](#) and [Athanasian Creed](#). An affirmation of faith, by default the Nicene Creed, is usually said immediately after the [sermon](#) or [homily](#) following the [Gospel](#) reading at the [Eucharist](#), at least on Sundays and major festivals.

In musical settings, particularly when sung in [Latin](#), this creed is usually referred to by its first word, [Credo](#). On [Sundays](#) and [solemnities](#), one of these two creeds is recited in the [Roman Rite Mass](#) after the homily. In the [Byzantine Rite](#), the Nicene Creed is sung or recited at the [Divine Liturgy](#), immediately preceding the [Anaphora \(eucharistic prayer\)](#) is also recited daily at [compline](#).

Crezul apostolic (pre-Niceean)

Πιστεύω εἰς θεὸν πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Καὶ (εἰς) Ἰησοῦν Χριστὸν, υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν κύριον ἡμῶν, τὸν συλληφθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, γεννηθέντα ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου, παθόντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, σταυρωθέντα, θανόντα, καὶ ταφέντα, κατελθόντα εἰς τὰ κατώτατα, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἀπὸ τῶν νεκρῶν, ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ θεοῦ πατρὸς παντοδυνάμου, ἐκεῖθεν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

Πιστεύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἁγίων κοινωνίαν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, σαρκὸς ἀνάστασιν, ζωὴν αἰώνιον. Ἀμήν.

Cred în Dumnezeu Tatăl, Atotputernicul, Creatorul / Făcătorul cerului și pământului. Și în Isus Hristos, fiu său cel unul născut, Domnul nostru, cel conceput din Duhul Sfânt, născut din Maria, fecioara, cel care a pățimit sub Pontius Piat, a fost crucificat, a murit și a fost îngropat, și a coborât în locurile de jos, care a treia zi a înviat dintre cei morți, s-a urcat la ceruri, s-a așezat la dreapta lui Dumnezeu Tatăl cel Atotputernic, de unde va veni să judece vii și morții.

Cred în Duhul Sfânt, în Una Sfântă Biserică, în comuniunea sfinților, în iertarea păcatelor, în învierea trupului, și în viața veșnică, Amin.

Crezul de la Nicea (anul 381 d. Hr.)

(Formulat la conciliul din Nicea în 325 și modificat la conciliul din Constantinopol în 381)

Crezul Niceea original

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν·

καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς Θεὸν ἐκ Θεοῦ, Φῶς ἐκ Φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ, τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ

διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα,
καὶ ἐνανθρωπήσαντα,
παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,
ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Τοὺς δὲ λέγοντας Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν,
καὶ Πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν,
καὶ ὅτι Ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο,
ἢ Ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας
φάσκοντας εἶναι ἢ κτιστόν ἢ τρεπτόν
ἢ ἀλλοιωτόν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
τούτους ἀναθεματίζει ἡ ἀγία
καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

Crezul niceean cu modificări (din Constantinopol 381).

Albastru – porțiuni tăiate din crezul niceean din 325,

Galben – porțiuni adăugate la crezul niceean din 325

Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα
παντοκράτορα
πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων
ποιητὴν·
maker of all things visible and
invisible;

ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς
ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων·

καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν
τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ
τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς
begotten from the Father, only-begotten,
that is, of one essence with the Father,

τὸν Μονογενῆ,
τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα

πρὸ πάντων τῶν αἰώνων,

Θεὸν ἐκ Θεοῦ,
Φῶς ἐκ Φωτός,
Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ,
γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα,
ὁμοούσιον τῷ Πατρί,
δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο
τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ,
τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ
διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν,
κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου,
καὶ ἐνανθρωπήσαντα,
παθόντα, καὶ ταφέντα,
καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς,
ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς,
καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,
οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος·

καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.
τὸ Κύριον καὶ Ζωοποιόν,
τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,
τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον,
τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν·

Τοὺς δὲ λέγοντας Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν,
καὶ Πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν,
καὶ ὅτι Ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο,
ἢ Ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας
φάσκοντας εἶναι ἢ κτιστόν ἢ τρεπτόν
ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
τούτους ἀναθεματίζει ἡ ἀγία
καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

But as for those who say, There was when He was not,
and, Before being born He was not,
and that He came into existence out of nothing,
or who assert that the Son of God is
of a different hypostasis or substance,
or created, or is subject to alteration or change
– these the Catholic and apostolic Church anathematizes.

εἰς μίαν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν·
ὁμολογοῦμεν ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν·

προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν,
καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἀμήν.

Greacă – Crezul din Niceea - Constantinopolitan (381)

Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς
ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων·

καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν
τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ,
τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων,
Φῶς ἐκ Φωτός,
Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ,
γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα,
ὁμοούσιον τῷ Πατρί,
δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο·
τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους
καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν,
καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου,
(s-a pus ek la ek pneumatosis, ca sa se sublinieze divinitatea; nu s-a pus ek si la Marias)
καὶ ἐνανθρωπήσαντα,
σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου,
καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα,
καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς,
καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς,
καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,
οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος·

καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ Ζωοποιόν,
τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,
τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον,
τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν·

εἰς μίαν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν·
ὁμολογοῦμεν ἕν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν·
προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν,
καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἀμήν.

Crezul din Niceea în latină

Credimus in unum Deum,
Patrem omnipotentem,
factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium,

et in unum Dominum Jesum Christum,
Filium Dei unicum,

de Patre natum ante omnia saecula;
Deum verum de Deo vero;
natum, non factum;
ejusdemque substantiae qua Pater est;
per quem omnia facta sunt;
qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit,
incarnatus est de Spiritu sancto, in Maria virgine homo factus,
(este mai precis despre întrupare: din Sfântul Spirit, în Maria fecioara s-a făcut om)

crucifixus pro nobis sub Pontio Pilato, sepultus,
resurrexit tertia die,
ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Patris;
inde venturus est cum gloria judicare vivos ac mortuos,
cujus regni non erit finis.

Et in Spiritum sanctum, Dominum ac vivificantem
a Patre procedentem,
qui cum Patre et Filio adoratur et glorificatur,
qui locutus est per Prophetas;

in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam.

Confitemur unum baptismum in remissionem peccatorum;
speramus resurrectionem mortuorum,
vitam futuri saeculi. Amen.

Crezul din Niceea în română

Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl atotputernicul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor văzutelor și nevăzutelor.

Și într-unul Domn Isus Christos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii. (născut) Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat - Născut, nu făcut; (cred în) Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut. Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a coborât din ceruri și (a fost) S-a întrupat de la (din) Duhul Sfânt din Maria fecioara și s-a făcut om.

Și a fost răstignit pentru noi în zilele lui Pontiu Pilat și a pățimit și a fost îngropat. Și a înviat a treia zi, după Scripturi. Și S-a înălțat la ceruri și sade de-a dreapta Tatălui. Și iarăși va veni cu slavă, să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit.

Și în Duhul Sfânt, Domnul, de viață dătătorul, Care de la Tatăl purcede, cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin proroci.

Și într-una, sfântă, sobornicească [universală] și apostolească Biserică.

Mărturisesc un Botez, spre iertarea păcatelor. Aștept învierea morților și viața veacului ce va veni. Amin!

The Received Greek Text

Πιστεύομεν εἰς ἓνα ΘΕΟΝ ΠΑΤΕΡΑ παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Καὶ εἰς ἓνα κύριον ἸΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τὸ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟ ἍΓΙΟΝ, τὸ κύριον, (καὶ) τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ ὑἱῷ συν προσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν· εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν· ὁμολογοῦμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Received Latin Text

(Al treilea conciliu din (589) a ratificat și clauza *filioque*, *și din fiul*, care a ajuns dispută între Răsărit și Apus).

Credo in unum DEUM PATREM omnipotentem; factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium.

Et in unum Dominum JESUM CHRISTUM, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula [Deum de Deo], Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis, et incarnatus est **de** Spiritu Sancto **ex** Maria virgine, et homo factus est; crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est; et resurrexit tertia die, secundum Scripturas; et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris; iterum venturus est, cum gloria, iudicare vivos et mortuos; cuius regni non erit finis.

Et in SPIRITUM SANCTUM, Dominum et vivificantem, qui ex Patre **[Filioque]** procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur; qui locutus est per Prophetas.

Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum; et expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

Crezul lui Athanasius

Nu este neapărat al lui Athanasius. Posibil al lui Hilary of Poitiers. Augustin îl cunoștea. Este un crez din sec. IV-V.

Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam fidem:
Quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, absque dubio in aeternam peribit.
Oricine vrea a fi salvat, înainte de toate, să țină credința catolică
Căci dacă nu o ține cineva integral și negreșit, fără îndoială va pieri pentru eternitate.

Fides autem catholica haec est: ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in unitate veneremur. Neque confundentes personas, neque substantiam seperantes.

Alia est enim persona Patris alia Filii, alia Spiritus Sancti:

Sed Patris, et Filii, et Spiritus Sancti una est divinitas, aequalis gloria, coeterna maiestas.

Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus Sanctus.

Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus Sanctus.

Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus Sanctus.

Aeternus Pater, aeternus Filius, aeternus Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres aeterni, sed unus aeternus.

Sicut non tres increati, nec tres immensi, sed unus increatus, et unus immensus.

Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres omnipotentes, sed unus omnipotens.

Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres dii, sed unus est Deus.

Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus Sanctus.

Et tamen non tres Domini, sed unus est Dominus.

Quia, sicut singillatim unamquamque personam

Deum ac Dominum confiteri christiana veritate

compelimur: ita tres Deos aut Dominos dicere

catholica religione prohibemur.

Pater a nullo est factus: nec creatus, nec genitus.

Filius a Patre solo est: non factus, nec creatus, sed genitus.

Spiritus Sanctus a Patre et Filio: non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Unus ergo Pater, non tres Patres: unus Filius, non tres Filii: unus Spiritus Sanctus, non tres Spiritus Sancti.

Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus: sed totae tres personae coaeternae sibi sunt et coaequales.

Ita ut per omnia, sicut iam supra dictum est, et unitas in Trinitate, et Trinitas in unitate veneranda sit.

Qui vult ergo salvus esse, ita de Trinitate sentiat.

Sed necessarium est ad aeternam salutem, ut incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.

Est ergo fides recta ut credamus et confiteamur, quia Dominus noster Iesus Christus, Dei Filius, Deus et homo est.

Deus est ex substantia Patris ante saecula genitus: et homo est ex substantia matris in saeculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali et humana carne subsistens.

Aequalis Patri secundum divinitatem: minor Patre secundum humanitatem.

Qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus.

Unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum.

Unus omnino, non confusione substantiae, sed unitate personae.

Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo: ita Deus et homo unus est Christus.

Qui passus est pro salute nostra: descendit ad inferos: tertia die resurrexit a mortuis.

Ascendit ad caelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: inde venturus est iudicare vivos et mortuos.

Ad cuius adventum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis: et reddituri sunt de factis propriis rationem.

Et qui bona egerunt, ibunt in vitam aeternam: qui vero mala, in ignem aeternum.

Haec est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit. Amen.

Aceasta este credința catolică, pe care dacă cineva nu o ține ferm și cu credință, nu va putea fi salvat.

Aventura cunoașterii de Dumnezeu

Aventura cunoașterii de Dumnezeu, aventura cunoașterii și explicitării, explicării revelației. Q: ce atitudine are / a avut Dumnezeu față de aceasta / acestea? A acceptat eforturile umane? Dar violența manifestată la unele din aceste concilii?

Exilul în literalism: să posedăm o gramatică trinitară, un vocabular trinitar, un limbaj trinitar, dar teologic să fim dezorientați?

Cum sunt cei trei „una”? Există o ierarhie a divinității?

Ce importanță au nașterea și timpul în înțelegerea lumii și a întrupării lui Hristos? Este timpul o categorie cu care putem descrie divinitatea – sau mai degrabă, eternitatea? Legătura dintre timp și eternitate

Există categorii diferite, divine și nedivine?

Este un singur Dumnezeu, cu trei forme, o formă principală – Tatăl, și două forme derivate – Fiul și Duhul Sfânt?

În ce constă unitatea lor? În substanță, în voință, în altceva?

Ce înțeles poate avea nașterea lui Hristos, calitatea lui de singur fiu? Un înțeles exclusiv pământesc, omenesc? Un înțeles etern, ceresc? Un înțeles divin? Dacă are un înțeles divin și unul pământesc, cum se completează cele două?

**Victorinus, Augustin și vederile neoplatoniste, triade filozofice și triade divine
Legătura în Constantin și Niceea. Athanasius, Alexandru, Arius, Sabellius, etc.**

Victorinus distinge între crearea omului după chipul și, respectiv, asemănarea lui Dumnezeu. Chipul, conform lui Victorinus ține de natura sufletului și este legătura sa esențială cu Dumnezeu – și nu se pierde, dar asemănarea, care se referă la calități și exercitarea chipului, se poate

pierde – istoric vorbind, prin căderea în păcat – dar poate fi restaurată, prin mântuirea lui Hristos.¹ Într-un fel, sufletul uman reflectă Logosul divin, pe Hristos, care îl reflectă pe Tatăl, deciziile sale. Așadar, sufletul omului este imaginea imaginii lui Dumnezeu.² Structura sufletului omenesc este organizată ca o triadă, la Victorinus, reflectând triada divină, „ființă, viață și inteligență” (atribuită divinității în neoplatonism, *esse, vivere, și intellegere*),³ dar și minte, gând, coerență, sau gândire, voință, coerență - înțelegere. Comentatorii atrag atenția că în timp ce Victorinus pare să lucreze cu o triadă de inspirație neoplatonistă, Augustin mai târziu, va impune o altă triadă ca model pentru Trinitate, *memorie, inteligență și voință* (aleasă pentru că toate se bazează pe aceeași substanță sau activitate a gândirii, ceva ce transmite identitatea de natură și substanță a Sfintei Treimi).⁴

Astăzi – Isus nu a existat, sau a fost doar om (ultra-arianism?). Nici Dumnezeu nu există. O criză de tip Karl Barth... Cum și cine este Cuvântul, Dumnezeu, Spiritul – și cum se raportează la oameni pentru a le da o viață nouă, restaurată?

Când nașterea poate fi înțeleasă ca generare, când facerea poate fi doar creație și când ar putea, dacă poate, să fie înțeleasă ca generare din eternitate?

Când explorarea este un merit și poate fi o acțiune sigură, și când poate deveni o vină?

Mântuirea limbajului ca să poată exprima credința în Treime – conceptul, iluminarea, conlocuirea cu divinitatea...

Limbaj și corelare... Concept, iluminare, coerență...

Limbajul pre-niceean este profund niceean și pregatitor, nu este ne-niceean. Este doar anti-niceean, în sensul că anticipează Niceea.

Voting for God, 25, note 3. Aici se aseamănă cu protestanții (evangelicii) de astăzi. **Accent etic contra dezbaterii filozofice. Pe altă parte, trăirea zilnică cu Dumnezeu primează.** De aceea, Anselm zicea *Fides quaerens intellectum*. Credința caută cunoașterea, dar primează credința și sfințenia. **Dihotomie – sau dilemă? – există și astăzi.**

The philosophy of the Christians is simple. It devotes most of its efforts to ethical instruction, and regarding the more rigorous discussions of God it uses metaphorical language. In ethics also they avoid the more difficult questions... They devote themselves principally to moral exhortation... piling up their rather crude injunctions hit or miss. Ordinary folk who hear this as one can see for one's self make great progress in virtue.

---

¹ Markus, „Marius Victorinus”, *The Cambridge History*, 337.

² Markus, „Marius Victorinus”, *The Cambridge History*, 337. Vezi, Victorinus, *Adversus Arium*, I 20.24-36 (1054a), I 28.7-12 (1056c); I 20.37-65 (1054b-c), I 63.7-18 (1087c-d).

³ Markus, „Marius Victorinus”, *The Cambridge History*, 338. **Plotinus, filozof neoplatonist, folosește consecvent triada τὸ ὄν-ζωή-νοῦς, ființă, viață, gândire.** T. Rasimus, „Johannine Background of the Being-Life-Mind Triad”, in K. Corrigan, T. Rasimus (eds), *Gnosticism, Platonism and the Late Ancient World Essays in Honour of John D. Turner*, Leiden: Brill, 2013, 369-410. Și Zeke Mazur, „Those Who Ascend to the Sanctuaries of the Temples: The Gnostic Context of Plotinus' First Treatise,” in K. Corrigan, T. Rasimus (eds), *Gnosticism, Platonism and the Late Ancient World Essays in Honour of John D. Turner*, Leiden: Brill, 2013, 329-368, pp. 354, 356.

⁴ Markus, „Marius Victorinus”, *The Cambridge History*, 339.

As to the East, though it had been divided after the Antioch synod [of AD 341] and differed openly on the Nicene view, I think that in truth most people agreed about it and concurred in the Son's being from the Father's substance, **ousia**, but for argument's sake some disputed the term **homoousios**, consubstantial. For some opposed the word from the start, as I surmise, considering it shameful to be defeated—as most people are prone to do—while others from a custom of continually discussing the subject were drawn into these opinions about God, and then their minds couldn't be changed. Still others, aware that their quarreling was misguided, inclined toward one side or another because of considerations of influence or family or whatever it may be that makes men adopt something unsuitable or to suppress their preferences where they ought really to stand up. And there were many, too, who thought it ridiculous to chew away at such quibbles and continued serenely in the view of the Nicene fathers.

Revelația are, se pare doi pași, ascultarea prin credință - cu o decizie etică, și dezvoltarea înțelegerii. **Fides quaerens intellectum**, zice Anselm. Meditarea la Legile lui Dumnezeu, zice David.

Suficiența crezului de la Niceea

The Acts of Ephesus I (431) contain a decree (the so-called Canon 7 of Ephesus) that prohibits anyone from writing a different creed as a rival to the one promulgated at Nicaea I. The bishops present at Ephesus I who put forward this canon did not seem to be aware of the document associated with Constantinople I (381)—what we today consider the **final** version of the Nicene Creed...

Crezuri contemporane evanghelice și mărturisiri de credință

Mărturisirea de credință a Bisericilor Baptiste din România

2. Despre Dumnezeu

Noi credem și mărturisim că este un Dumnezeu, Creatorul, Susținătorul și Stăpânitorul tuturor lucrurilor (texte). I.Dumnezeu Tatăl (texte). II.Dumnezeu Fiul, Isus Hristos (texte). III.Dumnezeu Duhul Sfânt (texte).

Mărturisirea de credință a Bisericilor Baptiste din USA

2. Despre Dumnezeu

Noi credem și mărturisim că este un Dumnezeu, Creatorul, Susținătorul și Stăpânitorul tuturor lucrurilor (texte).

În Biblie descoperim pe Dumnezeu ca Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, cu desăvârșire una și nedespărțiți în ființa lor.

I.Dumnezeu Tatăl (texte). II.Dumnezeu Fiul, Isus Hristos (texte). III.Dumnezeu Duhul Sfânt (texte).

Mărturisirea de credință a Bisericilor Penticostale din România

2. Noi credem într-un Dumnezeu în trei persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

a. Dumnezeu Tatăl

S-a descoperit în vechime slujitorilor Săi ca un Dumnezeu care nu depinde de cineva, zicând: „Eu sunt Cel ce sunt” (Exod 3:14).

Dumnezeu este Duh (Ioan 4:24), viață (1 Tim. 6:13-16; Fapte 17:25-28), lumină (1 Ioan 1:5), iubire (1 Ioan 4:8), înțelepciune (Ieremia 10:12), dreptate și sfințenie (Apoc. 15:3 și 4:8).

Dumnezeu este viu și veșnic (Ps. 84:2; Deut. 33:27; Isaia 40:28), El este bun (Marcu 10:18), desăvârșit (Matei 5:48), îndurător (Deut. 4:31; Iacov 5:11), credincios (2 Tim. 2:13), îndelung răbdător (Rom. 2:4). El nu poate fi văzut, nici pătruns de mintea omenească (1 Ioan 4:12; Iov 11:7-9). El poate fi cunoscut prin Isus Hristos, prin Duhul Sfânt, prin Sfânta Scriptură (1 Ioan 5:20; 1 Cor. 2:10-11), prin creațiune (Rom. 1:19-20; Isaia 40:26) și prin purtarea Sa de grijă pe care o are față de noi (1 Petru 5:7).

b. Dumnezeu Fiul

Domnul nostru Isus Hristos este veșnic (Evrei 13:8). Există din veșnicie (Ioan 17:5) și este Unicul Fiu născut din Tatăl, „Cel întâi născut din toată zidirea ” înaintea oricărei făpturi (Coloseni 1:15-16,17; Ioan 1:2-3).

El este adevăratul Mesia (Mântuitor) care a fost făgăduit, împlinitorul Legii și al profețiilor Vechiului Testament (Luca 2:26-27).

El este Fiul lui Dumnezeu (Luca 1:32) și totodată și Fiul omului (Matei 9:6; Marcu 2:28). Prin Duhul Sfânt S-a întrupat și S-a născut prin fecioara Maria 2(Luca 1:34-35), venind în lume ca om. El ni L-a descoperit pe Dumnezeu ca Tată (Mat. 5:16; Ioan 4:23). „Fiul lui Dumnezeu S-a arătat ca să nimicească lucrările diavolului” (1 Ioan 3:8).

El a venit pe pământ: să ridice păcatele celor ce vor crede în El (Ioan 1:29), să sufere (Isaia 53:3-10; Matei 16:21), să moară pentru noi (Rom. 5:8), să ne împace cu Dumnezeu (Col. 1:20), să ne mântuiască (Ioan 12:47). Sângele lui Isus Hristos ne curățește de orice păcat (1 Ioan 1:7). A înviat a treia zi după Scripturi (1 Cor. 15:4). S-a înălțat la cer și a șezut la dreapta lui Dumnezeu (Marcu 16:19). El mijlocește pentru credincioși, pregătindu-le loc în cer (Ioan 14:3). El este Cel dintâi înviat dintre cei morți (Col. 1:18). Prin înviere a primit un corp schimbat într-o stare de slavă (Ioan 20:12-20; Filipeni 3:21). El va veni a doua oară pentru ridicarea Bisericii Sale de pe pământ și pentru judecata lumii (Matei 25:31-33).

El este judecătorul celor vii și al celor morți (Fapte 10:42; Ioan 5:22).

c. Dumnezeu Duhul Sfânt

Duhul Sfânt, numit și Duhul lui Dumnezeu și Mângâietorul sau Duhul Adevărului (Ioan 14:26), este a treia persoană din Sfânta Treime (1 Cor. 12:3-6; 2 Cor 13:14). El a fost de la început, a conlucrat cu Tatăl și cu Fiul la creațiune (Genesa 1:2).

Lucrarea și natura Sa sunt absolut nepătrunse de mintea omenească, după cum de nepătruns este Dumnezeu însuși. Prin Duhul lui Dumnezeu și prin suflarea Sa, sunt făcuți toți oamenii. Prin El toate făpturile primesc viața (Iov 33:4).

Oamenii lui Dumnezeu din vechime au vorbit și au scris Cuvântul lui Dumnezeu, fiind „mânați de Duhul Sfânt” (2 Petru 1:21).

La Cincizecime (Rusalii), Duhul Sfânt S-a pogorât asupra credincioșilor, după ce Domnul Isus își încheiase misiunea pe pământ și Se înălțase la cer (Fapte 2:1-4). Ucenicii au fost umpluți cu Duhul Sfânt și din acea zi au fost însoțiți de lucrări supranaturale: semne, minuni, vindecări și felurite daruri (Evrei 2:4; Marcu 16:17-18). El este călăuzitorul Bisericii lui Dumnezeu nou-testamentale, din ziua Rusaliilor (Cincize-cimii) până la răpirea ei (Ioan 16:13). Duhul Sfânt astăzi alege (Fapte 13:2; 20:28), învață (Ioan 14:26), umple (Fapte 2:4; 4:31) îmbracă (Luca 24:49) și îi trimite în lucrare pe slujitorii lui Dumnezeu (Fapte 10:19-20; 8:29).

Prin Duhul Sfânt omul primește nașterea din nou (Ioan 3:5-8; Tit. 3:5), primește viața veșnică (Gal. 6:8), poate trăi după voia lui Dumnezeu (Rom. 8:6-10), înțelege Sfânta Scriptură și lucrările lui Dumnezeu (1 Cor. 2:9-14). Dumnezeu dă darul Sfântului Duh celor care se pocăiesc, îl ascultă și-L primesc pe Isus Hristos ca Mântuitorul lor personal (Fapte 2:38, 5:32; Ioan 7:37-39).

Duhul Sfânt S-a înfățișat sub forma unui porumbel (Mat. 3:16). Umplerea cu Duhul Sfânt a fost însoțită de-ma-nifestări fizice exterioare: limbi de foc, (Fapte 2:1-4), vânt (Fapte 2:2), cutremur (Fapte 4:31).

3. Noi credem că Dumnezeu la început a făcut cerurile și pământul (Gen. 1:1).

a. Cerurile. Acolo este scaunul de domnie al lui Dumnezeu (Ps. 103:19; Matei 5:34) și locuința îngerilor (Matei 18:10). Cuvântul lui Dumnezeu ne arată că în al treilea cer este Raiul lui Dumnezeu (2 Cor. 12:1-4). Domnul Isus S-a înălțat la cer și acolo pregătește un loc pentru credincioșii Săi (Ioan 14:2; Luca 24:50-51). În ceruri se află scrise numele celor mântuiți (Luca 10:20; Ioan 17:24).

b. Pământul. La început Dumnezeu a făcut cerurile și pământul (Gen. 1:1), pământul era pustiu și gol (Gen. 1:2). Dumnezeu prin puterea și Cuvântul Său a făcut ca în decursul a 6 zile, pământul să fie bun de locuit și 1-a dat în stăpânire omului spre a-1 umple, supune și îngriji (Genesa 1:31; 26-28). După intrarea păcatului în lume, Dumnezeu a blestemat pământul (Gen. 3:17-18). Din cauza răutății omului Dumnezeu a adus judecată și pedeapsă asupra pământului, ca: pustiirea prin potop (Gen. 6:11-13), nimicirea Sodomei și a Gomorei (Gen. 19:12-14; 2 Petru 2:6) și altele. De atunci încoace s-au mai petrecut diferite cataclisme, potrivit cu cele prezise de Domnul Isus (Mat. 24:7).

La urmă, pământul existent va da loc noului pământ, unde va locui neprihănirea (2 Petru 3:7, Apoc. 21:1-4).

Mărturisirea de credință a Bisericilor din cultul Adunările lui Dumnezeu din România

Art. 2. Singurul Dumnezeu adevărat

Singurul Dumnezeu adevărat S-a revelat pe Sine ca „Eu Sunt”. Creatorul cerului și al pământului și Răscumpărătorul omenirii. Ulterior S-a revelat ca Dumnezeu în trei persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. (Deuteronom 6:4; Isaia 43:10,11; Matei 28:19; Luca 3:22)

TRINITATEA

a) Definirea termenilor

Termenii „Trinitate” și „persoane” raportați la divinitate, chiar dacă nu se găsesc în Scriptură, sunt cuvinte în armonie cu Scriptura prin care putem comunica celorlalți adevărul cu privire la doctrina despre Hristos, respectând ființa lui Dumnezeu și făcând distincție între „mai mulți dumnezei și mai mulți domni.” Putem, deci, să vorbim despre Domnul Dumnezeu nostru în termenii Trinității sau ca fiind Unul în trei persoane, și să fim fideli Scripturilor. (Matei 28:19; 2 Corinteni 13:14; Ioan 14:16, 17)

b) Distincție și relație în Trinitate

Hristos a vorbit despre o distincție a persoanelor din Trinitate pe care a exprimat-o în anumiți termeni: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, dar această distincție și relaționare este tainică, nefiind explicată. (Luca 1:35; 1Corinteni 1:24; Matei 11:25-27; 2 Corinteni 13:14; 1 Ioan 1:3, 4)

c) Existența unui singur Dumnezeu ca Tată, Fiu și Duh Sfânt

Există ceva în Fiul care Îi conferă autoritate distinctă de Tatăl și ceva în Duhul Sfânt care Îi dă autoritate specifică și distinctă de Fiul și de Tatăl. Prin urmare, Tatăl este părintele, Fiul este singurul născut din Tatăl, iar Duhul Sfânt porcede de la Tatăl și Fiul. Aceste trei persoane ale Divinității își manifestă existența într-un singur Dumnezeu și Domn Atotputernic, iar Numele lui este unul singur. (Ioan 1:18; 15:26; 17:11; 21; Zaharia 14:9)

d) Identitate și colaborare în Trinitate

Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt nu sunt identici ca persoane; raportul dintre ei nu se confundă; nu-și împart respectul și nu există opoziție în colaborare. Fiul este în Tatăl și Tatăl este cu Fiul în părtășie, Tatăl nu este din Fiul, dar Fiul este din Tatăl. Așadar, nici o persoană a Divinității nu există separat și nu lucrează independent de celelalte. (Ioan 5:17-30, 32,37; Ioan 8:1-18).

e) Numele Domnului Isus Hristos.

Formularea „Domnul Isus Hristos” constituie un nume aparte. Niciodată în Noul Testament nu se aplică Tatălui sau Duhului Sfânt. El aparține în exclusivitate

Fiului lui Dumnezeu. (Romani 1:1-3; 7; 2 Ioan 3)

f) Domnul Isus Hristos – Dumnezeu este cu noi.

Formularea Domnul Isus Hristos, în natura sa veșnică și divină este singurul Fiu al lui Dumnezeu, dar în natura sa umană El este Fiul Omului și pentru că El este Dumnezeu și Om, numele Său este „Emanuel“, adică „Dumnezeu este cu noi“. (Matei 1:23; 1 Ioan 4:2,10,14; Apocalipsa 1:13,17)

g) Numele Fiul lui Dumnezeu

În timp ce numele „Emanuel“ îl cuprinde atât pe Dumnezeu, cât și pe om într-o singură persoană, Isus Hristos - Fiul lui Dumnezeu descrie divinitatea Sa, iar Fiul Omului arată umanitatea Sa. Prin urmare, „Fiul lui Dumnezeu“ aparține eternității, iar „Fiul Omului“ aparține timpului. (Matei 1:21-23; 2 Ioan 3; 1 Ioan 3:8; Evrei 7:3)

h) Înțelegere greșită a doctrinei despre Hristos

Este o greșeală să spui că Isus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu, poartă acest nume exclusiv din actul întrupării sau datorită raportării Sale la răscumpărare. Deci a nega faptul că Tatăl este un Tată real și etern, și Fiul este un Fiu real și etern înseamnă a nega distincția și relația din Divinitate, a nega pe Tatăl și pe Fiul și a înlocui adevărul că Isus Hristos a venit în trup. (2 Ioan 9; Ioan 1:1, 2, 14, 18, 29, 49; 1 Ioan 2:22, 23; 4:1-5; Evrei 12:2)

i) Înălțarea lui Isus Hristos ca Domn

Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Isus Hristos, a făcut ispășirea păcatelor, a fost așezat la dreapta mării în locurile prea înalte, și i-au fost supuși îngerii, stăpânirile și puterile și fiind atât Dumnezeu, cât și Hristos, El a trimis Duhul Sfânt pentru ca noi în Numele lui Isus, „să ne plecăm genunchii și să mărturisim că Isus Hristos este Domn spre slava lui Dumnezeu Tatăl, până la sfârșit când Fiul se va supune Tatălui, pentru ca Dumnezeu să fie totul în toți.“ (Evrei 1:3; 1 Petru 3:22; Faptele Apostolilor 2:32-36; Romani 14:11; 1 Corinteni 15:24-28)

j) Același respect față de Tată și Fiu

Pentru că Tatăl a lăsat toată judecata Fiului, plecarea genunchilor nu este doar o exprimare a datoriei pentru toți cei din cer și de pe pământ, ci este o bucurie negrăită în Duhul Sfânt care îi conferă Fiului toate atributele divinității și îi dă toată onoarea și gloria cuprinse în Numele Divinității, cu excepția celor care exprimă relația (vezi paragrafele b, c și d și 1 Petru 1:8; Apocalipsa 5:6-14; Filipeni 2:8, 9; Apocalipsa 7:9, 10; 4:8-11)

Art. 3. Divinitatea Domnului Isus Hristos

Domnul Isus Hristos este Fiul etern al lui Dumnezeu. Scriptura declară:

a. Nașterea Sa din fecioară (Matei 1:23; Luca 1:31,35)

b. Viața Sa lipsită de păcat (Evrei 7:26; 1 Petru 2:22)

c. Minunile Sale (Faptele Apostolilor 2:22; 10:38)

d. Lucrarea Sa mântuitoare de pe cruce (1 Corinteni 15:3; 2 Cor. 5:21)

e. Învierea Sa în trup (Matei 28:6; Luca 24:39; 1 Corinteni 15:4)
f. Înălțarea Sa la dreapta lui Dumnezeu (Faptele Apostolilor 1:9, 11; Faptele Apostolilor 2:33)

Bibliografie minimală

Paul F. Pavao, *Decoding Niceea*, Selmer, TN: The Greatest Story Ever Told, 2014 (2011)
Khaled Anatolios, *Retrieving Niceea*, The development and meaning of the Trinitarian Doctrine, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2011.

Young Richard Kim (ed), *The Cambridge Companion to the Council of Niceea*, Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2021

J. Ortiz, D. Keating, *The Nicene Creed*, A Scriptural, Historical and Theological Commentary, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2024.

Rowan Williams, *Arius. Heresy and Tradition*, Grand Rapids, MI: Darton, Longmann and Todd, 2001 (1987).